

De cognitieve en reken/wiskundige ontwikkeling van baby tot basisschoolleerling				
Groep 4 t/m 8: intentioneel leren: Voortgezet rekenen/wiskunde				
achtergrond	actie kind	actie volwassene	observatiepunten	zorg
<p>Rekenvaardigheid</p> <ul style="list-style-type: none"> De basis van de rekenvaardigheid is in de voorafgaande jaren gelegd. In groep 4 t/m 8 wordt daarop verder gebouwd. De rekenontwikkeling is lineair. Je kunt niet zomaar doorgaan met de methode als een kind een schakel in de lineaire ketting van rekening mist. In groep 4 moet de leerkracht nog rekening houden met de ontwikkeling van de rekenhobbels (zie kolom hiernaast). Heeft het kind eind groep 4/ begin 5 de rekenhobbel 15 gehaald, kan het bij goede instructie niet meer in de problemen komen (de scores op de screenings kunnen dan eigenlijk niet meer zakken, natuurlijk wel stijgen)). Een som wordt pas beheerst als het kind zonder hulp/ materiaal het antwoord goed heeft. <p>wiskunde = realistisch rekenen</p> <ul style="list-style-type: none"> Instructie volgens de principes van begrijpend lezen: 'modelen' naar het woord in de opgave die de handeling bepaalt. Nadruk op de handeling en niet de som of het antwoord. Let op of het kind de som die in de opgave zit, wel zelfstandig kan oplossen! Anders de opgave aanpassen aan het niveau van rekenautomatisering van het kind. 	<ul style="list-style-type: none"> De stappen in het automatiseringsproces worden rekenhobbels genoemd. Beheerst het kind de rekenhobbels van groep 3 nog of is er na de vakantie een terugval te zien. Beheersing wil zeggen: optellen, aftrekken en stipsommen even snel en goed oplossen. <p>Rekenhobbels groep 4: Sommen 1-20</p> <ul style="list-style-type: none"> Rekenhobbel 6 begrip getallen 10-20: tellen, schrijven en plaats in getallenrij Rekenhobbel 7 optellen en aftrekken en stipsommen met 10 in de som of in het antwoord Rekenhobbel 8 optellen en aftrekken 10-20, niet door tien Rekenhobbel 9 optellen en aftrekken door tien <p>Sommen 1-100</p> <ul style="list-style-type: none"> Rekenhobbel 10 wegwijs in het tientallig stelsel - tellen- terugtellen - plaats in getallenrij - speciaal: omkering van de getallen Rekenhobbel 11 - werken met tientallen en eenheden - startniveau tafels 1,2,5 en 10 Rekenhobbel 12 - optellen en aftrekken $43 + 5 =$, $45 - 3 =$ en $3 + 45 =$ - startniveau tafels 3 en 4 Rekenhobbel 13 - optellen en aftrekken niet door tiental type $54 + 23 =$ en $56 - 23 =$ Rekenhobbel 14 - optellen en aftrekken door tiental type $56 + 5 =$ en $46 - 8 =$ Rekenhobbel 15 - type som $45 + 36 =$ en $64 - 36 =$ - startniveau tafels 6,7, 8 en 9 Na rekenhobbel 15 zal het kind bij goede instructie geen problemen meer hoeven te krijgen met rekenvaardigheid. <p>Wiskunde:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het kind kan het woord uit de som halen dat bepaalt wat hij moet doen en kan daarna de som oplossen. 	<ul style="list-style-type: none"> De instructie is duidelijk volgens een instructiemodel. De leerkracht zorgt ervoor dat de kinderen startklaar zitten voordat de instructie begint. Hij legt nadruk op de executieve functies. De leerkracht plaatst de sommen eerst in voor de kinderen in herkenbare context (verhaal) De leerkracht differentieert in de opdrachten. De leerkracht is bewust van de rekenhobbels en hiaten bij de zwakkere leerlingen. De indeling van het groepsoverzicht is gebaseerd op de rekenvaardigheid van een kind. Er kan een andere verdeling van instructieniveaus zijn bij de wiskundige opdrachten. De leerkracht geeft een kind bij fouten eerst een herkansing. De leerkracht geeft per rijtje aan hoeveel fouten hij heeft gezien. Het kind moet zelf de fouten vinden. Bij de tweede keer fout geeft de leerkracht een korte instructie. Bij de derde keer fout onderzoekt de leerkracht of het kind nog niet toe is aan deze som. De leerkracht gebruikt de technieken van begrijpend lezen ook bij de wiskundige opdrachten. De nadruk ligt niet op het antwoord maar op het denkproces van het kind. 	<ul style="list-style-type: none"> Legt de leerkracht ook de nadruk op de executieve functies zoals afgesproken is op de school? Brengt de leerkracht het kind niet in verlegenheid als hij het kind een beurt geeft? Zorgt de leerkracht door zijn vraagstelling dat elk kind een beurt succesvol kan afsluiten: van open vraag naar gesloten vraag? Krijgen de kinderen eerst een herkansing bij fouten? De goede leerlingen krijgen wel instructie bij de verrijkingsstof, indien nodig? De zwakkere leerlingen blijven niet aan de instructietafel zitten. Zij verwerken aan hun eigen tafel. Zij rekenen dan met hulpmiddelen en kunnen wel hulp vragen aan een klasgenoot. Krijgen de zwakkere leerlingen ook leerstof op hun reken-automatiseringsniveau (zie rekenhobbels) Krijgt het kind dat met een eigen leerlijn zit in de klas voldoende instructie? De leerkracht let sterk op betrokkenheid als hij even een rondje door de klas loopt, controleert en helpt kinderen kort die problemen ervaren. Bij grotere problemen nodigt hij het kind uit om dadelijk bij de instructietafel te komen. Hij gaat niet in op overbodige vragen. Een goede/voldoende instructie is als de middengroep zonder extra hulp in eerste instantie de 80% norm gehaald heeft In tweede instantie moet de score naar bijna 100%. Is de betrokkenheid bij wiskundige opgaven net zoals bij de rekenvaardigheid 	<ul style="list-style-type: none"> Is er tijd gemaakt voor het werken aan de hiaten bij zwakkere leerlingen? Is goed onderzocht op welk niveau het kind sommen kan maken zonder hulp en zonder materiaal? Houdt de leerkracht er rekening mee hoe het kind zijn rekenen ervaart. Dit geldt zowel voor de zwakke als de goede leerlingen. Indien bij de screening begrijpend lezen aanmerkelijk beter is dan rekenen, dan ligt de oorzaak bij rekenvaardigheid. Het kind leert bij sommen in de klas op blijkbaar kortetermijn-geheugen en niet op begrip De leerkracht maakt vooral bij de middengroep een fouten-analyse: <ul style="list-style-type: none"> Als veel kinderen van de middengroep fouten gemaakt hebben, is de instructie blijkbaar onduidelijk geweest. Indien er grote problemen zijn in deze ontwikkelings-periode, ga dan terug naar de vorige ontwikkelings-periode.

Groep 3: intentioneel leren: Aanvankelijk rekenen				
achtergrond	actie kind	actie volwassene	observatiepunten	zorg
<ul style="list-style-type: none"> Er zijn kinderen die begin groep 3 nog niet alle doelen beheersen <ul style="list-style-type: none"> - nog te jong - in de vakantie weer teruggevallen De rekenvoorwaarden moeten zeker goed zijn als er gestart wordt met de bussommen en het splitsen Rekenen op school bestaat uit 2 onderdelen: <ol style="list-style-type: none"> rekenvaardigheid: kale sommen wiskunde = realistisch rekenen <p>ad 1 Rekenvaardigheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rekenen is een lineair vak. Je hebt de vorige som nodig voor de volgende. Doorgaan terwijl bepaalde sommen niet beheerst worden leidt tot steeds grotere hiaten! - Een kind beheerst een som als het in zonder te tellen en zonder hulpmiddelen het goede antwoord kan geven. - Er is sprake van goed automatiseren als optellen, aftrekken en stipsommen (bijna) even snel opgelost kunnen worden. <p>ad 2 Wiskunde = realistisch rekenen</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerkracht legt de opgaven uit in een betekenisvolle situatie. - De sommen in de rekenvraagstukken moeten passen bij de ontwikkeling van de rekenvaardigheid van het kind. 	<ul style="list-style-type: none"> Groep 3 is gericht op het automatiseringsproces van minimaal sommen 1-10 De stappen in het automatiseringsproces worden rekenhobbels genoemd. Rekenhobbels zijn basissommen in de ontwikkeling van de rekenvaardigheid. Een rekenhobbel overslaan of niet volledig afmaken leidt tot rekenproblemen. Goede beheersing van een rekenhobbel is optellen, aftrekken en stipsommen even snel en goed oplossen <p>• Rekenhobbel 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Hoeveelheidsbegrip</i> - <i>Tellen en teruggestellen vanuit wisselend startpunt.</i> <p>Deze rekenhobbel komt overeen met de einddoelen van groep 2.</p> <p>• Rekenhobbel 2</p> <p>Handelen met hoeveelheden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Bussommen</i> - <i>Splitsen en samenvoegen</i> <p>Deze rekenhobbel staat de overgang van beeld naar rekenformules centraal. Een zeer belangrijke hobbel.</p> <p>• Rekenhobbel 3</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Optellen, aftrekken en stipsommen : allemaal sommen 1-5 in som of antwoord.</i> <p>In deze rekenhobbel wordt bekeken of de leerling de somformules snapt.</p> <p>• Rekenhobbel 4</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Alleen sommen met getal 5 in de som of in het antwoord.</i> <p>De startbasis voor het automatiseringsproces.</p> <p>• Rekenhobbel 5</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alle andere sommen onder 10 <p>De sommen zullen geen probleem vormen als de voorafgaande rekenhobbel goed zijn afgesloten.</p> <ul style="list-style-type: none"> Indien mogelijk kan de leerkracht in groep 3 verder gaan met de rekenhobbels van groep 4 (zie aldaar) <ul style="list-style-type: none"> - Sommen boven de tien - Sommen tot 100 	<p>Rekenvaardigheid</p> <ul style="list-style-type: none"> Hij weet welke kinderen nog niet uit groep 2 voldeden aan de einddoelen. Hij let sterk op kinderen die zijn teruggevallen in de vakantie. Hij is zich ervan bewust dat blijk geeft van goede automatisering als het antwoord zonder tellen of materiaal gegeven wordt. Hij is zich bewust van de rekenhobbels. Doorgaan terwijl een rekenhobbel niet gehaald is, leidt tot rekenproblemen! De kloof tussen wat het kind zelfstandig kan en met hulp/materiaal wordt steeds groter. Wacht niet af of het kind vanzelf de rekenhobbel zal halen! De leerkracht is zich bewust van de opbouw in een rekenhobbel: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Materiële fase:</i> de sommen wordt gerelateerd aan de werkelijkheid door middel van spel of verhaal. - <i>Gematerialiseerde fase:</i> de sommen worden met blokjes gemaakt. - <i>Tekenfase:</i> de leerling tekent eerst de sommen in aparte tekenblokken. De leerkracht start de boekjes met de rekenhobbels <ul style="list-style-type: none"> - <i>Visuele fase:</i> de leerling kijkt alleen naar het materiaal en maakt de sommen. - <i>Verbale fase:</i> de leerling werkt sommen materiaal maar vertelt wel de rekenhandelingen. - <i>Mentale fase:</i> de leerling maakt de sommen snel en goed. De leerling heeft de sommen van de rekenhobbel geautomatiseerd! <p>Wiskunde = realistisch rekenen</p> <ul style="list-style-type: none"> Legt meer accent op de handeling in de som dan de som of het antwoord. ‘Modelt’ de opgaven zoals bij begrijpend lezen: hij gaat zoeken naar het woord dat bepaalt of je moet optellen of aftrekken. Let sterk op de taal in de opgaven. 	<ul style="list-style-type: none"> Beschouwt de leerkracht niet betrokkenheid als een reden om zijn instructie of opgaven aan te passen? Is de opdracht voor het kind te moeilijk of juist te makkelijk? <p>Rekenvaardigheid</p> <ul style="list-style-type: none"> Telt het kind bij het oplossen steeds vanaf 1? Wordt bewust gewerkt aan de rekenhobbels bij de zwakkere leerlingen? Gebruikt het kind ten onrechte materiaal/ vingers. Is er verschil tussen optellen, aftrekken en stipsommen? Meestal is dan optellen een stuk beter dan aftrekken en zeker stipsommen. Wat doen de kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong? <p>Wiskunde</p> <ul style="list-style-type: none"> Is er verschil in betrokkenheid bij rekenvaardigheid en wiskunde? Kwaliteit van de instructie <ul style="list-style-type: none"> - Taal - Zoeken naar woorden in het rekenvraagstuk die bepalen wat de leerling moet doen - In betekenisvolle context Te veel gericht op het antwoord. Beheerst het kind de som wel die in de opgave. 	<p>Zorg:</p> <ul style="list-style-type: none"> In de klas: <ul style="list-style-type: none"> - groeps sfeer - executieve functies - te lange of te korte instructie - methode: soms is de opdracht te onduidelijk Bij het kind <ul style="list-style-type: none"> - achteraf ten onrechte naar groep 3 gegaan: alsnog onderzoeken welke einddoelen van groep 2 niet gehaald zijn: <ul style="list-style-type: none"> - ziekte - cognitieve vermogens - sociaal-emotioneel - problematiek - aanbod is te gemakkelijk. Geen uitdaging Geen aandacht voor de rekenhobbels. Het goede antwoord staat centraal en niet de wijze waarop het antwoord tot stand gekomen is. Indien er grote problemen zijn in deze ontwikkelingsperiode, ga dan terug naar de vorige ontwikkelingsperiode.

Kleuters: Van incidenteel leren naar intentioneel leren: Ontluikende gecijferdheid				
achtergrond	actie kind	actie volwassene	observatiepunten	zorg
<ul style="list-style-type: none"> De denkhandelingen zoals bij de peuters geleerd zijn worden in groep 1 en 2 langzamerheid gekoppeld aan tellen en hoeveelheden: reken-handelingen: ontluikende gecijferdheid. In groep 1 de nadruk nog op leren spelen: executieve functies Een goede werkhouding stelt het kind in staat zich ook cognitief goed te ontwikkelen. In groep 1 naar groep 2: langzame overgang van leren spelen naar spelend leren: de leerkracht gaat steeds meer zich richten op de ontwikkelings-doelen in zijn aanbod. Het aanbod moet voor het kind wel in een betekenisvolle situatie plaatsvinden: de reken-handelingen moeten gerelateerd worden aan de dagelijkse praktijk of aan het thema. De einddoelen van eind groep 2 moeten zeker bij de herfstgroep 3 behaald zijn, als de bussommen en het splitsen centraal komen te staan. 	<ul style="list-style-type: none"> De executieve functies zijn een eigenschap geworden: <ul style="list-style-type: none"> Het kan netjes en rustig werken. Is startklaar als hij moet beginnen. Kan netjes en rustig doorwerken. Kan zich gemakkelijk opnieuw concentreren. Kan samenwerken en hulp vragen aan kinderen. De rekenhandelingen, die het kind eindgroep 2 - herfst groep 3 moet beheersen: Rekenkundig getalbegrip: 3 elementen: <ol style="list-style-type: none"> Hoeveelheidsbegrip: loskoppeling van beeld en hoeveelheid: <ul style="list-style-type: none"> Beseft dat 4 muizen evenveel is als 4 olifanten. Beseft dat 4 muizen meer zijn dan 3 olifanten. Kan de hoeveelheden 1-6 en 10 in één keer tonen. Kan de hoeveelheden 1 tot 6 in één keer overzien. Schatten Tellen: <ul style="list-style-type: none"> Kan synchroon tellen: 1-20. Kan terugtellen met begrip: 10-1. Resultatief tellen: weet het verschil tussen vier en vierde. Kan de positiewaarden van de getallen 1-10 noemen: wat staat tussen 3 en 5. Symbolen: <ul style="list-style-type: none"> Leest de cijfers 1-10 lezen (en probeert die ook schrijven). Wiskundig getalbegrip <ul style="list-style-type: none"> Kan werken met de begrippen evenveel, 1 meer of minder, 2 meer of minder. Kan de begrippen groter en kleiner(enz.) relatief zien: een muis groot als je die vergelijkt met een mier, maar klein als je die met een olifant vergelijkt. Kan voorwerpen en afstanden meten met verschillen maten. 	<ul style="list-style-type: none"> Kent de ontwikkelingslijn van ontluikende gecijferdheid. Legt nadruk in groep 1 meer bij de executieve functies. Evalueert met de groep na afloop van een spelactiviteit vooral de executieve functies. Het werk van de kinderen wordt tijdens het rondlopen geëvalueerd. De leerkracht observeert voortdurend en past het aanbod af op de ontwikkeling van het kind. Niet-betrokkenheid van het kind betekent dat het aanbod niet past bij het kind. Hij speelt mee en verwoordt voortdurend wat hij ziet en wat de kinderen doen. Hij bepaalt dan niet de activiteiten maar stelt wel denken verwonderingsvragen om het brein van het kind te activeren. In groep 2 stelt de leerkracht kleine groepjes samen op basis van hun ontwikkelingsleeftijd en niet op kalenderleeftijd. De inhoud is altijd direct gekoppeld aan hun belevingswereld of thema. Hij is zich ervan bewust dat de einddoelen van groep 2 (zie kolom hiernaast) alleen behaald kunnen worden als het kind de onderliggende doelen zelfstandig kan uitvoeren. Hij gaat niet trainen met de kinderen die de einddoelen van groep 2/startdoelen van groep 3 alsnog te halen. De kans is groot, dat die kinderen in de vakantie, die vaardigheden toch niet kunnen vasthouden. De leerkracht zorgt voor een goede overdracht naar de leerkracht van groep 3. 	<ul style="list-style-type: none"> Is de leerkracht bij de start gericht op vertrouwen in hem en de veiligheid in de groep? Wordt bij de start steeds aandacht besteed aan de executieve functies? Wordt bij de evaluatie vanuit de leerkracht aandacht besteed aan de executieve functies? Zijn de kinderen betrokken bij het spel? Zijn de kinderen betrokken bij het instructiegroepje? Is de inhoud zo gemaakt dat elk kind actief meedoet? Past de leerkracht zijn aanbod aan als hij merkt dat het kind niet betrokken is? Kan het kind de rekenhandelingen zelfstandig uitvoeren? Grijpt de leerkracht niet te snel in als een kind iets niet begrijpt? Past het aanbod bij de belevingswereld van het kind of het thema? Kan een kind met taalproblemen de handelingen in het spel wel uitvoeren? 	<ul style="list-style-type: none"> Wordt op een vraag uit de observatiepunten met 'nee' beantwoord, dan is er reden tot zorg of actie. Past het aanbod bij de ontwikkeling van de leerling? Past het aanbod bij de belevingswereld/thema bij de kinderen? Zijn de executieve functies goed aangeboden en zeer regelmatig geëvalueerd? Zijn problemen bij het kind tijdelijk? <ul style="list-style-type: none"> ruzie moeheid ziekte problemen thuis Zijn er problemen in de ontwikkeling van het kind op één of meer ontwikkelings-domeinen: <ul style="list-style-type: none"> sociaal-emotioneel zintuigen motoriek taal cognitief Zie de ontwikkelings-domeinen bij de peuters Indien er grote problemen zijn in deze ontwikkelingsperiode, ga dan terug naar de vorige ontwikkelingsperiode.

Peuters: incidenteel leren				
achtergrond	actie kind	actie volwassene	observatiepunten	zorg
<ul style="list-style-type: none"> • Basis: spelen=ontwikkelen=leren • Is voortdurend aan het experimenteren en verkennen. • Het kruipen en lopen vergroot de mogelijkheden • De wil om te verkennen en te experimenteren is erg sterk. • Is zo dominant dat het soms ten koste gaat van luisteren naar de opvoeders (peuterpuberteit). • Het spelen is zeker in het begin nog ongericht. Hij speelt met datgene dat hij tegenkomt. • Hoe meer zintuigen meedoen met verkennen hoe beter hij de mogelijkheden van dat voorwerp leert kennen. • Hoe meer het kind kan verkennen en experimenteren hoe meer handelingen hij kan uitvoeren met hetzelfde object. • Maar ook andersom: hij leert ook veel objecten onder dezelfde handeling te plaatsen. • Veel en gevarieerd speelaanbod. • Taal leer je met je zintuigen. De taal wordt gekoppeld aan de belevingswereld van het kind: dus tijdens het spel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sommige kinderen spelen in het begin niet omdat zij voor het eerst gedurende een langere periode zonder hun ouders moeten stellen. Veel huilen. • Het kind is nieuwsgierig. • Het is actief. Het is voortdurend bezig met ontdekken. Het wil zoveel mogelijk verschillende ervaringen opdoen. • Doet ook ervaringen op via boeken. • Het kind neemt de ruimte om te verkennen en te experimenteren, soms ten koste van andere kinderen (afpakken) en opvoeders (niet luisteren en/of woede). • Hij is erg op zichzelf gericht: ego-centrisch. Speelt alleen of naast andere kinderen, nog niet met andere kinderen. Meestal pas in het derde levensjaar. • De passieve woordenschat gaat zich steeds meer ontwikkelen. • Tijdens de spel praat hij woorden mee. • Gaat de volwassene napraten. 	<ul style="list-style-type: none"> • De pedagogische medewerker stelt eerst het kind gerust. Hij neemt de tijd om het kind aan hem te laten hechten. • Hij zorgt dat het kind zich veilig voelt op de speelzaal. • Er zijn vaste rituelen in de groep. • Hij zorgt voor gevarieerd spel en speelgoed. • Hij grijpt niet te snel in als er iets mislukt bij het kind. • Bij regel overtredend gedrag neemt hij het kind even zonder veel woorden apart. • Let goed op wanneer het kind het goede gedrag daarna vertoont. • Hij is bewust van de ontwikkelingslijnen van alle ontwikkelingsmodellen. • Hij let sterk op of het kind een nieuwe stap probeert te maken in zijn ontwikkeling (= zicht op begingedrag). • Hij speelt mee met de kinderen. • Tijdens het spel verwoordt hij ook de handelingen die het kind uitvoert. • Hij verwoordt de handelingen van het kind, niet alleen wat hij ziet maar ook de gevoelens van het kind. • In het kader van de denk - rekenontwikkeling legt hij tijdens het spel ook de nadruk op de ruimtelijke begrippen, zoals de voorzetsels. • Hij maakt ook gebruik van de tegenstellingen: hoog-laag, meer-minder, dik-dun enz. 	<ul style="list-style-type: none"> • Voelt het kind zich veilig in de groep. • Gaat het naar de pedagogisch medewerker als er wat is. • Is er in de speelzaal voldoende ruimte om te spelen. • Wat doet de medewerker als het kind niet speelt. • Is er sprake van gevarieerd speelgoed. • Hoe reageert de pedagogische medewerker als het kind de regels overtreedt. • Is de pedagogisch medewerker alert op begingedrag van een kind, op basis van de ontwikkelingslijnen. • Speelt hij mee met de kinderen en verwoordt hij de handelingen die het kind en hijzelf uitvoert. • Verwoordt hij ook de gevoelens van het kind. • Legt hij de nadruk in het spel op voorzetsel en tegenstelling. • Reageert het kind wel op de taal van de pedagogisch medewerker: zicht op de passieve taalontwikkeling. 	<p>Bij het antwoord 'nee' op een vraag bij de observatiepunten, dan moet er gekeken worden of er actie nodig is.</p> <p>Voordat actie ondernomen gaat worden, zijn er wel een paar vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vertoont het kind thuis hetzelfde gedrag als op de speelzaal - Onderzoek de observatiepunten van de vorige fase of er sprake is van terugval of stagnatie - Is externe hulp al nodig <p>Ten aanzien van de taal:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Is er een duidelijk taalaanbod op de speelzaak, dat past bij de belevingswereld van het kind - Verwoordt de medewerker de handelingen die hij ziet en die hij zelf uitvoert tijdens het spel. - Heeft de medewerker zicht op de passieve woordenschat van het kind. <p>•Indien er grote problemen zijn in deze ontwikkelingsperiode, ga dan terug naar de vorige ontwikkelingsperiode.</p>

Baby/dreumes: impuls-gericht leren				
achtergrond	actie kind	actie volwassene	observatiepunten	zorg
<ul style="list-style-type: none"> Start van de breinontwikkeling Eerste periode vooral gericht op hechting <i>Basis: het kind ontwikkelt zich als het zich hecht aan ouders en zich veilig voelt.</i> Leren met alle zintuigen tegelijk. De verschillende ontwikkelingsdomeinen: <ul style="list-style-type: none"> sociaal-emotioneel zintuigen motoriek taal cognitief zijn onlosmakelijke aan elkaar verbonden. Leert steeds meer mensen en voorwerpen te herkennen. Motoriek van ongericht naar steeds meer gericht. 	<ul style="list-style-type: none"> Kind laat zich gemakkelijk troosten door ouders. Herkent zijn ouders (eerste lachje). Herkent steeds meer mensen en objecten. Ordent zijn wereld in: <ul style="list-style-type: none"> - soc./emot: veilig-onveilig - cogn.: hetzelfde- anders Bij negatieve ervaring zal het kind die mensen of die voorwerpen vermijden of angst tonen. Het kind krijgt al voorkeuren voor bepaalde voorwerpen: lievelingsknuffel. Eerste abstractie: het kind herkent moeder ook al heeft zij anders kleren aan, hoort aan de stem of het moeder is. Motoriek: van ongericht naar steeds meer gericht. Speelt met voorwerpen die in zijn omgeving liggen. Het gaat langzamerhand meer op verkenning uit. Is nieuwsgierig. Pakt alles beet wat het tegenkomt en luistert, proeft en ruikt aan alle voorwerpen. De taal komt langzamerhand op gang, voornamelijk passief: het kind snapt korte opdrachten. Het kind stelt steeds meer vertrouwen in andere mensen, soms na enige aarzeling. 	<ul style="list-style-type: none"> Zorgen voor rust en regelmaat. Het kind moet erop kunnen rekenen dat de ouders bij hem komen als er wat is. Veel knuffelen en lieve woordjes zeggen. Veel praten met het kind. Het kind gaat de stem herkennen. Veel liedjes zingen. Zo leert het kind onbewust de melodie van de taal. Veel boekjes lezen. Vaak dezelfde boeken Het kind krijgt de ruimte om de wereld om zich heen te verkennen. De ouders grijpen dan niet te snel in. Kind leert zelfvertrouwen met vallen en opstaan. De ouders corrigeren het kind door het kind zonder stem-verheffing uit gevaarlijke situatie te halen. 	<ul style="list-style-type: none"> Zijn alle zintuigen goed. Zoekt het kind de nabijheid van de ouders. Is het kind nieuwsgierig. Is er voldoende en afwisselend speelgoed om te verkennen (te veel of te weinig). Wordt met het kind meegespeeld door volwassene. Verwoordt de volwassene tijdens het spel wat hij doet en wat hij ziet. Wordt veel met het kind gepraat. Wordt veel voorgelezen. Worden veel liedjes gezongen. Krijgt het kind voldoende ruimte om de wereld om hem heen te verkennen. Begeleiden de ouders het kind met het verkennen van de wereld. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is meer of minder reden tot actie/zorg als op de vragen van de observatiepunten met 'nee' geantwoord moet worden.